

Examenverslag van geschiedenis havo, eerste tijdvak (2025)

Beste leerling,

In dit examenverslag voor leerlingen proberen we een zo goed mogelijk antwoord te geven op de volgende vraag:

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus behandelde kennis & vaardigheden?

Om een zo duidelijk mogelijk verslag te maken, hebben we de vragen onderverdeeld in 4 categorieën.

- I. Algemene (niet-vakgerelateerde) kennis & vaardigheden
- II. Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag
- III. Een-stapje-extra-vraag
- IV. Niet voorgekomen in de cursus

De eerste categorie doet een beroep op algemene basisvaardigheden, welke we bekend veronderstellen. Categorie II en III zijn vragen die op te lossen zijn met de kennis en vaardigheden die je op de cursus geleerd hebt. De laatste categorie vragen is op de cursus niet aan bod gekomen. In *bijlage 1*, achteraan dit document, vind je een nadere toelichting van deze categorieën.

Het is belangrijk om te beseffen dat deze categorieën niets zeggen over de moeilijkheidsgraad van een vraag. Een vraag die rechtstreeks op te lossen valt met kennis en vaardigheden uit de cursus (categorie II) kan best een pittigere opgave zijn dan een vraag die niet is voorgekomen tijdens de cursus (categorie IV).

Mocht je vragen of opmerkingen hebben naar aanleiding van dit examenverslag, dan horen we dit uiteraard heel graag! Je mag ons hier altijd over mailen op info@sslleiden.nl.

Met vriendelijke groet,

Hans Huibregtse

periode	vraag	aantal punten	categorie vraag	toelichting categorie keuze:
Door de tijd heen	1	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Bij deze opgave kon je het stappenplan 'Examenvraag' of het stappenplan uit de uitleg 'Chronologievragen' (dat tijdens het avondprogramma is behandeld) gebruiken om kernwoorden aan te strepen die in de uitleg voorkwamen. Door deze kernwoorden aan te strepen, kon je bepalen waar je de genoemde gebeurtenissen in de geschiedenis kon plaatsen. De volgende kernwoorden verwezen naar periodes uit de aantekeningen: (1) 'internet', (2) 'Dolle Mina's', (3) 'stoommachines', (4) 'dertien Amerikaanse koloniën', (5) 'nationaalsocialistische', (6) 'Beurskrach'. Kernwoorden 2 t/m 6 kwamen letterlijk voor in de aantekeningen. Bij kernwoord 1 moest je de extra denkstap zetten dat 'internet' past bij de 'Digitale Revolutie' en/of "Tijdperk van televisie en computer" uit de aantekeningen.
Vroegmoderne Tijd	2	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: 16e eeuw' is in het subblok 'Renaissance' besproken dat er een nieuw wereldbeeld ontstaat vanwege ontdekkingsreizen. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. De extra denkstap die je hier moest zetten, was dat het tegenkomen van andere gewoontes of de rijkdom in India ertoe leidt dat het wereldbeeld veranderde.
		1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Deze vraag kon je maken door het stappenplan te gebruiken uit de uitleg 'Bronnen Beoordelen'. Met stap 2 kon je het argument gebruiken dat de schrijver het verslag voor zichzelf maakt, wat je kon halen uit de toelichting van de bron.
	3	4	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: 16e eeuw' zijn in het subblok 'Reformatie' de Tachtigjarige Oorlog en de economische en culturele bloei van de Republiek besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	4	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: overzicht 16e-18e eeuw' is de wetenschappelijke revolutie besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
		1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: 16e eeuw' is in het subblok 'Renaissance' de heroriëntatie op de Klassieke Oudheid besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die je hier moest zetten, was dat het lesgeven in het Nederlands betekende dat er geen les gegeven werd in het Latijn of Grieks.

	5	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Het Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: de Verenigde Staten' de verhouding tussen de Engelse kolonisten en de inheemse bevolking, in de beginfase en latere fase van de Engelse aanwezigheid in Noord-Amerika, besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. Het tweede streepje van deze vraag kon je oplossen door het stappenplan 'Vragen met Prenten' te gebruiken. Een element dat je bij stap 2 kon kiezen was de deftige/rijke kleding. In de uitleg 'Het Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: de Verenigde Staten' besproken dat veel kolonisten als doel hadden om geld te verdienen.
	6	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Het Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: de Verenigde Staten' besproken dat de kolonisten boos waren omdat ze wel belasting moesten betalen, maar geen inspraak hadden in het Britse bestuur en is het begrip "natuurlijke rechten" besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
		1	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? De vaardigheid die je nodig had voor deze opgave is logisch redeneren. Dit wordt door het Cito als algemene vaardigheid beschouwd. Voor deze vraag kon je redeneren dat de boycot op Britse goederen de Britse economie zou raken, wat zou leiden tot druk op het bestuur. Voor deze vraag had je geen kennis uit de uitleg nodig.
	7	4	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: overzicht 16e-18e eeuw' zijn het verlicht absolutisme, het verlichte denken en het absolutisme besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
Moderne Tijd	8	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Moderne Tijd: 19e eeuw' zijn het modern imperialisme en het nationalisme (en de respectievelijke kenmerkende aspecten) besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
	9	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Het Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: de Verenigde Staten' het abolitionisme besproken. In de begrippenlijst is het begrip 'superioriteitsgevoel' uitgelegd. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. In de uitleg 'Bronnen beoordelen' is besproken dat een bron betrouwbaarder is als het een ooggetuigenverslag is. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. In de uitleg 'Het Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: de Verenigde Staten' het verbod op slavernij in 1833 besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
	10	1	IV	Niet voorgekomen op de cursus: In de uitleg 'Het Britse Rijk' zijn in het blok 'Koloniën: gevolgen in Groot-Brittannië' de Factory Acts besproken, maar niet de specifieke maatregelen hiervan, omdat deze grotebakstof zijn.
		1	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? De vaardigheden die je nodig had voor deze opgave zijn logisch redeneren en tekstverklaren, deze worden door het Cito als algemene vaardigheden beschouwd. Voor deze vraag kon je redeneren dat de controle die in de bron wordt uitgevoerd ertoe leidt dat de Factory Acts worden nageleefd.

	11	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Bronnen beoordelen' kon je het argument gebruiken dat de schrijver zelf het onderzoek heeft gedaan. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	12	3	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Het Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: India' besproken dat Groot-Brittannië na de opstand in 1857 het bestuur in India in handen had. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. De extra denkstappen die je hier kon zetten, waren (1) dat de Britse regering tekenen van een nieuwe opstand in de gaten kon houden door Indiase kranten te volgen en (2) dat hiervoor juist artikelen die kritisch waren op de Britse regering van belang waren.
	13	4	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Moderne Tijd: 19e eeuw' is bij het modern imperialisme het motief om de westerse cultuur te verspreiden besproken en is bij het feminisme besproken dat deze beweging opkomt voor de rechten van vrouwen. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	14	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Wereldoorlogen' besproken dat Duitsland volgens het Verdrag van Versailles herstelbetalingen moest betalen. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
		1	IV	Niet voorgekomen op de cursus: Het aanwijzen van Duitsland als schuldige voor de Eerste Wereldoorlog is niet voorgekomen op de cursus, omdat dit grotebakstof is.
	15	1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Wereldoorlogen' het begrip 'totalitair regime' besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. De extra denkstap die je hier moest zetten, was dat de staat, door middel van hun volledige controle, gemakkelijk de grondrechten van burgers konden schenden.
		2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Wereldoorlogen' het nationaalsocialisme besproken en in de begrippenlijst ook specifiek het begrip 'nazificatie'. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	16	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' zijn in het blok 'Wereldoorlogen' de kernmerken van het nationaalsocialisme besproken, waaronder het militarisme en het gebruik van propaganda. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
		1	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? De vaardigheid die je nodig had voor deze opgave is logisch redeneren, dit wordt door het Cito als algemene vaardigheid beschouwd. Voor deze vraag kon je bijvoorbeeld redeneren dat het door de oorlog te gevaarlijk is om grootschalige bouwprojecten uit te voeren.
	17	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Wereldoorlogen' het nationaalsocialisme besproken en in de begrippenlijst ook specifiek het begrip 'nazificatie'. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. De extra denkstap die je hier moest zetten, was dat het laten zien van de gruwelijkheden van het nazi-regime ertoe zou leiden dat mensen zich zouden afkeren van het nationaalsocialisme.

	18	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de begrippenlijst is uitgelegd dat het communisme een politieke stroming is die opkomt voor de arbeiders. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Koude Oorlog' de strijd tussen het kapitalisme en communisme (en het bijbehorende kenmerkende aspect) besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	19	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Bij deze opgave kon je het stappenplan 'Examenvraag' of het stappenplan uit de uitleg 'Chronologievragen' (dat tijdens het avondprogramma is behandeld) gebruiken om kernwoorden aan te strepen die in de uitleg voorkwamen. Door deze kernwoorden aan te strepen, kon je bepalen waar je de genoemde gebeurtenissen in de geschiedenis kon plaatsen. De volgende kernwoorden verwezen naar periodes uit de aantekeningen: (1) 'verzoeningspolitiek met Frankrijk', (2) 'BRD en DDR voor het eerst met een eigen ploeg', (3) 'vlak voor de val van de Berlijnse Muur', (4) 'in bezettingszones verdeelde Duitsland', (5) 'Hitlergroet', (6) 'Vlak na het einde van de detente'.
	20	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Nederland' is in het blok 'Groeierende Welvaart' de afschaffing van de handelingsonbekwaamheid in 1956 besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	21	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Koude Oorlog' de eenwording van Europa besproken en is in het blok 'Ontstaan BRD en DDR' de EGKS besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die je hier moest zetten, was dat het organiseren van uitzendingen zoals deze benadrukte dat de landen bij elkaar hoorden.
		1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Nederland' is in het blok 'Groeierende Welvaart' besproken dat mensen dat mensen als gevolg van de economische groei, die past bij het kenmerkende aspect 'de toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de 20e eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal- culturele veranderingsprocessen', mensen geld hadden om apparaten als televisies te kopen. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
	22	2	IV	Niet voorgekomen op de cursus: De doelstelling van de provo's om het gezag uit te dagen is niet behandeld tijdens de cursus, omdat dit grotebakstof is.
	23	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Hereniging van Duitsland' de Ostpolitik van Brandt besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
		1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Ontstaan BRD en DDR' de Staatssicherheidsdienst besproken en zijn in het blok 'Hereniging van Duitsland' de val van de Berlijnse Muur in 1989 en de Duitse hereniging in 1990 besproken. De extra denkstap die je hier moest zetten, was dat door het vallen van de DDR ook de Staatssicherheidsdienst werd opgeheven.

	24	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Hereniging van Duitsland' het begrip 'perestrojka' besproken. In dit blok is ook besproken dat de DDR onder Honecker niet meedeelde aan de hervormingen van de Sovjet-Unie. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. Het tweede streepje van deze vraag kon je oplossen door het stappenplan 'Vragen met Prenten' te gebruiken. Een element dat je bij stap 2 kon kiezen was het vastgevroren schip van de DDR.
	25	1	IV	Niet voorgekomen op de cursus: Het eerste homohuwelijk is niet behandeld tijdens de cursus, omdat dit grotebakstof is
		1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Nederland' is in het blok 'Veranderingen' besproken dat Nederland een gidsland was door de individualisering, waar homorechten een onderdeel van uitmaakten. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. De extra denkstap die je hier moest zetten, was dat berichten over het eerste homohuwelijk in Nederland in juist de buitenlandse media bijdragen aan het idee dat Nederland een voorbeeld was voor andere landen.
	67			

verdeling per categorie:

categorie	aantal punten	percentage
I	3	4%
II	46	69%
III	13	19%
IV	5	7%
	67	100%

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus opgedane kennis & vaardigheden?

Dit gold voor: 93% van de vragen (namelijk categorie I, II en III).

Bijlage 1: Toelichting categorieën

Categorie I: Algemene (niet-vakgerelateerde) kennis & vaardigheden

Dit betreft de volgende vragen: vragen waarbij een beroep wordt gedaan op algemene kennis & vaardigheden. Dit zijn kennis & vaardigheden die niet zijn opgenomen in de eindtermen in de syllabus.

Categorie II: Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen die letterlijk voorkomen in de uitleg (in de uitleg of in een klassikaal voorbeeld);
- Vragen die letterlijk met een stappenplan op te lossen zijn;
- Vragen die vergelijkbaar zijn met opgaven uit de opgavebundel die vrijwel altijd worden opgegeven door de hoofddocent;
- Theorievragen die niet worden behandeld op de cursus, maar die we je van tevoren via de vakkenpagina geadviseerd hebben te leren (uit bijv. Samengevat);
- Vragen die vergelijkbaar zijn met vragen uit de voorbereidende opgaven.

Categorie III: Een-stapje-extra-vraag

Dit betreffen vragen waarbij je, de naam zegt het al, een stapje extra moet zetten. Oftewel: je moest je kennis en vaardigheden behandeld tijdens de cursus combineren met een stukje 'inzicht'. Bijvoorbeeld:

- Je moet net even buiten het stappenplan om denken;
- Je moet informatie uit de tekst halen om een bepaalde variabele voor een formule of berekening uit te rekenen.

Categorie IV: Niet voorgekomen op de cursus

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen over grotebakstof (examenstof die niet behandeld is tijdens de cursus). De stof is niet voorgekomen in de standaard opgegeven opgaven, de voorbereidende opgaven of opgegeven stof op de vakkenpagina.
- Vragen waarvan je redelijkerwijs niet kon vaststellen dat het om een op de cursus behandeld concept in een andere context gaat.